

ומאחר שהביאה הגמרא ברייתא דדרשנין מ"זקנו" ללא תעשה ועשה דהשחתת זקן, מקשינן לשיטת התנא של הברייתא השניה:

ומאן דמפיק ליה ל"ראשו" לעשה ולא תעשה דנזיר שהם נדחים מפני העשה, לילף מ"זקנו", ויאמר: כשם שלאו ועשה של השחתת זקן נדחים, כך נדחים הלאו והעשה של איסור גילוח בנזיר, ולמה לי "ראשו"?!?

ומשנינן: וליטעמיך, לסברתך שאתה בא להשוות את הלאו ועשה של נזיר ללאו ועשה של כהן, וללמוד שכשם שאלו נדחים אף אלו — הלוא תיקשי לך:

הא דקיימא לך בעלמא [מה שמקובל בידינו בכל מקום]:

דלא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה — ב-ח אמאי?! לילף מכהן מצורע דדחי עשה אף לא תעשה ועשה, וכשם שהם נדחים אצלו?!?

ודחי את לא תעשה ועשה שאינם שוים בכל וכגון שאינם בנשים — מנלך?

ומפרשינן: נפקא ליה — ללאו ועשה שאינם שוים בכל שהם נדחים מפני עשה — מ"זקנו", דתניא:

"זקנו" מזה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר "יגלח את כל שערו":

לפי שנאמר לכהנים: "ופאת זקנם לא יגלחו", ויכול אפילו כשהכהן הוא מצורע — בן, שלא יגלח את זקנו מפני שהוא אסור בלאו ועשה להשחית את זקנו, (11) לפיכך תלמוד לומר במצורע "זקנו", כדי לרבות את המצורע הכהן שיגלח את זקנו.

הרי למדנו שלאו ועשה שאינם שוים בכל כהשחתת זקן שאינה בנשים, הרי הם נדחים מפני עשה. (12)

תעשה ועשה עד שאנו שואלים "מנא ליה"; ונמצא לפי דבריהם שכבר ידעה הגמרא מסברת "אינו שוה בכל", וראה בזה בהערות בהמשך הסוגיא, דבפשוטו משמע שעדיין לא ידעה הגמרא סברא זו.

ואולם הרא"ש פירש את המקור ל"עשה דוחה את לא תעשה" בכל התורה באופן אחר, דלכולי עלמא המקור הוא מציצית, ועד כאן לא אמרנו שהסמיכות באה ללמד את דינו של רבא בלבד, אלא כל עוד שלא ידענו מקור כלל לעשה שהוא דוחה את לא תעשה, אבל אחר שלמדנו שהעשה דוחה את לא תעשה שאינו שוה בכל, שוב מסתבר לפרש את הסמיכות שהיא באה ללמד שעשה דוחה את לא תעשה בכל מקום.

ולפי שיטתו שאלת הגמרא היא: מנין שנזיר מצורע מגלח את ראשו, ראה בדבריו; אלא

11. שכן נאמר בכהנים בפרשת אמור: "ופאת זקנם לא יגלחו", ונאמר שם בכהנים "קדושים יהיו לאלהיהם", ונכלל בזה גם איסור השחתת זקן.

12. נתבאר על פי התוספות לעיל מ ב בד"ה ומאי, ותוספות לקמן נח ב ד"ה הר"ף, ולא פירשו משום שאין מוזהרים בו אלא הכהנים,

אלא בהכרח אף אתה חייב להודות דמכהן מצורע שנדחים אצלו הלאו והעשה לא ילפינן, כי מזה לכהן, שכך השחתת זקנו הוא לאו [איסור] שאינו שוה בכל, שהרי אין הנשים אסורות בהשחתת זקן.⁽¹⁾

ואם כן נזיר מצורע מכהן מצורע, נמי לא

יליף, שכך השחתת זקנו הוא לאו שאינו שוה בכל, ואילו גילוח שער הנזיר הוא לאו השוה בכל.⁽²⁾

שבה הגמרא ומקשה בהיפוך:

ואכתי תיקשי למאן דמוקי "ראשו" בנזיר,⁽³⁾

לישראל, הרי זה עשה השוה בכל, וזו היא כוונת הגמרא "לאו" שאינו שוה בכל, דהיינו "איסור" שאינו שוה בכל, ואין כוונת הגמרא ללאו הנאמר בלשון לאו.

1. נתבאר על פי הערה 12 בעמוד א, ראה שם; ואף שלשון הגמרא: "מה לכהן שכך לאו שאינו שוה בכל", משמע לכאורה שלאו של כהן אינו שוה בכל משום שהוא אינו בישראל, זה אינו, כי הוא המשך הלשון "לילף מכהן דחיי, אלא מכהן לא ילפינן, מה לכהן שכך לאו שאינו שוה בכל, נזיר מכהן נמי לא יליף, שכך לאו שאינו שוה בכל".

2. א. ואף שהנזיר לבד אסור בו ולא שאר ישראל, אין זה לאו שאינו שוה בכל, ומשום שהרי כל אדם יכול לידור בנזיר; וראה בזה בתוספות לעיל מא ב ד"ה ואי, ובמה שנתבאר בהערות שם בשם ה"אבני מלואים".

ב. לפי מה שביארו התוספות את מהלך הסוגיא כבר ידעה הגמרא לעיל מן הסברא שלאו ועשה של "זקנו" אינו שוה בכל ולכן הם נדחים, ואם כן תמוה מה עלה על דעת המקשן להקשות שנלמד מזה ללאו ועשה של נזיר שהם שוים בכל! ? וצריך תלמוד.

3. כתבו התוספות שלשון הגמרא: "ולמאן דמוקי וכו'" הוא שפת יתר, כיון שעוסקים אנו במאן דאמר זה.

שהרי אף ישראל הוזהרו על השחתת זקן. והעירו אחרוני זמננו, שלפי שיטת הריב"א בחולין קמא א [שלא כהתוספות בקדושין ל"ד ב בשם ה"ר יוסף], שבכל עשה נגד לא תעשה ועשה - הלאו נדחה ואין לוקין עליו, אלא שאסור לעבור משום שהעשה אינו נדחה, ואין עשה דוחה עשה, ראה שם, אם כן לא איכפת לך שהלאו הוא שוה בכל, כי הוא הרי נדחה מפני העשה, ועיקר הדין תלוי במה שהעשה הוא אינו שוה בכל, ואם כן לשיטתו יכולים אנו לפרש שהעשה אינו שוה בכל משום שישראל לא הוזהרו בו, [וראה בהערות לעיל מא ב].

[ויש שרצו לומר, על פי המבואר ב"חברותא" למסכת יבמות פז ב הערה 6, שאיסורי הכהונה אינם על הכהנים בלבד, וכל ישראל נצטוו במאמר הכתוב "וקדשתו" לקדש את הכהנים מאיסוריהם, ומטעם זה, אם אומר הכהן "ברי לי" על דבר שהוא מותר, חייבים כל ישראל להפרישו, כי אין "ברי לי" של הכהן מועילה לאחר, והוא חייב להקדישו ולהפרישו, ראה שם; ומטעם זה יש לומר שאין איסורי כהונה חשובים אינם שוים בכל; ואולם ראה תוספות יבמות א א ובבא מציעא ל א ד"ה הא, שמבואר לא כן].

ואולם לשון הגמרא בהמשך הוא: שכך "לאו" שאינו שוה בכל, הרי משמע דבאמת אין הדין תלוי בעשה אלא בלאו.

וביארו: מכאן מוכח שאף לדעת הריב"א אם אותו איסור האמור בעשה של כהנים נאסר גם

דתיניא: נאמר לכהנים "ופאת זקנב לא יגלחו", יכול אף גילחו במספרים — ולא השחית את הזקן מעיקרו — **יהא חייב, תלמוד לומר** גבי ישראל: "ולא תשחית את פאת זקנך", ואין זו השחתה כל שלא גילח את הזקן מעיקרו.

יכול ליקטו לזקנו במלקט ורחיטני [מיני סכינים או משחזות של בעלי אומניות] שהם משחיתים את הזקן **יהא חייב**, לפיכך תלמוד לומר גבי כהנים: "ופאת זקנב לא יגלחו" ומשמע כדרך גילוח, **הא כיצד:**

איזהו גילוח שיש בו השחתה, כלומר: איזו היא השחתה שהיא דרך גילוח: **הוי אומר זה תער.**

ובגזירה שוה "פאה פאה" אנו לומדים ליתן את האמור בכהנים גם גבי ישראל, ואת האמור בישראל גם גבי כהנים.⁽⁶⁾

למה לי "זקנו", שהרי אם בא הפסוק ללמד על זקנו של כהן מצורע שאסור בלאו ועשה ונדחה מפני עשה [וכדעת הברייתא שהובאה לעיל], הרי יש ללומדו ממה שתגלחת המצורע דוחה את לאו ועשה של הנזיר! (4) ומשינין: אף לתנא זה **מיבעיא ליה לכתניא:**

"זקנו" מה תלמוד לומר: **לפי שנאמר "ופאת זקנב לא יגלחו"**, יכול אף כהן מצורע בן, תלמוד לומר "זקנו", אלא שאין הפסוק בא לחדש את הדחיה שכבר ידענוה מ"ראשו", אלא ללמדנו שתגלחת המצורע היא בתער, שאם לא כן לא היתה התורה מתירה לו להשחית את זקנו, כיון שאיסור השחתת זקן אינו אלא בתער, ויכול הוא לקיים את שניהם.⁽⁵⁾

ומפרשת הגמרא: **ומנלן דבתער דוקא אסרה התורה השחתת זקן?**

שהוא עיקר כמו שכתבו שם התוספות, **ראה שם.**

ב. ואם תאמר: אף שתגלחת המצורע אינה אלא בתער נלמד מ"ראשו" שהתירה התורה לנזיר מצורע לגלח בתער!?

ביארו התוספות: דעת התנא הלומד מ"ראשו" לנזיר - היא, שהנזיר אסור אפילו בשאר מעבירי שיער שהם "כעין תער", ואם כן יש לומר שאכן תגלחת המצורע אינה בתער, ובכל זאת הוצרכה התורה ללמדנו שמותר הנזיר לגלח "כעין תער", אבל תער ממש לא ידענו.

6. א. הברייתא נתבארה על פי התוספות לעיל מ ב.

ב. הלימוד מ"זקנו" שהמצורע אינו מגלח אלא בתער, אינו דוקא אם כל עיקר הכתוב לא

עוד כתבו, שהיה לגמרא לומר, "ולמאן דמוקי ראשו לעשה ולא תעשה" כדרך לשונות הגמרא עד כאן.

4. תמהו התוספות: הרי יכולה היתה להשיב באותה מטבע שיישבה הגמרא את הקושיא הקודמת: וליטעמין הא דקיימא לן בעלמא אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, תיקשי לך: נילף מלאו ועשה דנזיר שהם נדחים, אלא בהכרח שאי אפשר ללמוד מנזיר מאיזה טעם [ולקמן מבארת הגמרא משום שלאו ועשה של נזיר ישנם בשאלה], ואם כן מאי קשיא לגמרא; ולא יישבו, והרא"ש יישב דעדיפא מיניה קא משני; וראה בהערות בהמשך הסוגיא.

5. א. על פי הגמרא לעיל מא א בתירוץ שני

קושיית הגמרא הבאה מתבארת לפי שיטת הר"ם בתוספות, וכפי שביאר את שיטתו ב"קין אורה" (7)

ומקשינן למאן דמפיק ליה להאי "ראשו" ללאו גרידא של הקפה, למה לי למיכתב "ראשו" ולמה לי למיכתב גם "זקנו" ?!

כלומר: מאחר שאמרה תורה "ראשו" שהמצורע מגלח ומקיף את ראשו, יש לנו לומר: כיון שלא חילקה התורה בין מצורע

למצורע הרי אף הנזיר במשמע שהוא מגלח את ראשו, ומאחר שהנזיר המצורע עובר על לא תעשה ועשה, אף כהן מצורע משחית את זקנו ועובר על לא תעשה ועשה, ושוב לא היה התנא של הברייתא ד"זקנו" צריך ללמוד שכהן מצורע עובר בלא תעשה ועשה מ"זקנו", כי יכול הוא ללמוד מ"ראשו"?! (8)

ומשינין: אכן "ראשו" משמע למידחי לאו גרידא, דהיינו הקפת הראש בכל מצורע,

נצרך אלא לזה, אלא אפילו אם עיקר החידוש הוא הדחיה, מכל מקום משתמע מזה שהמצורע אינו מגלח אלא בתער, שאם לא כן לא היה דוחה העשה את האיסור; ועל יסוד זה מתבססת קושיית הגמרא בהמשך.

7. המשך הסוגיא עמומה היא מאד, ונתחבטו בה הראשונים והאחרונים, והפירוש שמתבאר כאן על פי פירוש הר"ם שבתוספות, יש בו הרבה תהיות תמיהות ודחוקים, וכפי שיתבאר באריכות בהערות.

8. תוספת ביאור:

קושיית הגמרא אינה על עיקר הפסוק, שהרי ודאי נצרך הפסוק לפי מה שביארה הגמרא שמכאן אנו לומדים שמצורע מגלח את זקנו בתער; אלא קושיית הגמרא היא על לשונו של התנא ד"זקנו", ואדרבה הקושיא מתבססת על מה שאמרנו שאם לא היה כתוב "זקנו" לא היינו יודעים שהמצורע מגלח בתער, וכפי שיתבאר.

גם מה שהמקשן מחדש סברא: כיון שלא חילקה תורה בין מצורע למצורע ממילא משמע אף נזיר בכלל, אינה סברא שחידש מעצמו אלא שהיא מוכרחת מתירוף הגמרא ש"זקנו" נצרך ללמד שהמצורע מגלח בתער, וכפי שיתבאר.

והכי מקשינן: כיון שבלאו "זקנו" לא ידענו שהמצורע מגלח בתער, אם כן לכאורה תיקשי על התנא ד"זקנו": מנין לו לחדש מיתור לשון "זקנו" שאפילו כהן מצורע העובר על לאו ועשה מותר הוא להשחית את זקנו בתער, והרי יש לומר שיתור "זקנו" בא ללמד על זקן ישראל - שאינו עובר אלא בלאו - בלבד, שאם לא יתור "זקנו" הייתי אומר שאפילו על לאו לבד לא יעבור, כי המצורע אינו חייב לגלח בתער ?!

ובהכרח צריך לומר שסברת התנא היא: כיון שנכתב "זקנו", והתירה התורה למצורע להשחית את הזקן ולא חילקה בין מצורע למצורע, ממילא ידענו שאף כהן מצורע מותר להשחית את זקנו. והשתא תיקשי: אם כן למה לי ללמוד דין הכהן המצורע מ"זקנו", והרי יש לך לומר את אותה הסברא גופה בפסוק "ראשו", ולומר: כיון שהתירה התורה למצורע לגלח את ראשו ולהקיפו, ולא חילקה בין מצורע למצורע, ממילא משמע שאף כהן נזיר מגלח את ראשו ועובר על לא תעשה ועשה, ושוב ממילא נדחים גם הלאו והעשה של כהן מצורע.

והוסיפו התוספות ביאור:

סברת הגמרא ללמוד כהן מצורע מנזיר מצורע - אף שודאי לא נתכוונה התורה בניזיר מצורע ללמד שכל עשה ולא תעשה נדחים -

וממילא משמע נמי למידחי לא תעשה ועשה
דנזיר, שהרי לא חילקה התורה בין מצורע
למצורע והתירה לו לגלח את ראשו.

הילכך שקול הוא ויבואו שניהן, כלומר: אכן
למדנו מ"ראשו" למצורע שהוא מקיף את
ראשו, וגם לנזיר מצורע שהוא מגלח את
ראשו.

היינו משום שהגמרא מבינה את הטעם בנזיר
שלכן נדחים הלאו והעשה כיון שקלים הם
שישנם בשאלה על ידי חכם, וסבורה הגמרא
שלאו ועשה שאינם שוים בכל שקולים הם ללאו
ועשה שישנם בשאלה, ולכן יש ללמוד זה מזה.
הקושיות שיש להקשות על ביאור זה
בגמרא, וישוכם:

א. לכאורה עיקר הקושיא על לשונו של התנא
אינה מובנת, שהרי בלי יתור "זקנו" לא היינו
יודעים כלום כי אין המצורע מגלח בתער דוקא,
ונמצא שהוצרך התנא ל"זקנו", ומ"זקנו" לבד
כבר ידענו שאף הכהן המצורע מגלח כי לא
חילקה תורה בין מצורע למצורע, ואם כן למה
היה לו להזכיר בנוסף ל"זקנו" גם את "ראשו"
וללמוד כהן מנזיר, כשהתנא יכול ללמוד הכל
מ"זקנו"?!?

וצריך לומר: דמכל מקום הלשון משמע,
שלעיקר הדין שעשה ולא תעשה שאינם שוים
בכל נדחים נצרכנו ל"זקנו", וזה אינו לפי האמת,
כי די ללמוד משם שהמצורע מגלח בתער, ואילו
את הדחיה כבר יכולים אנו ללמוד מ"ראשו".

ב. הקשה ה"קן אורה": למה הקשתה
הגמרא קושיא זו רק על התנא שלמד מ"ראשו"
ללאו גרידא, ולא על התנא שלמד מ"ראשו"
לנזיר, והרי אדרבה לשיטתו הקושיא תיקשי
בפשיטות, נילף מ"זקנו" שהמצורע מגלח בתער,
ושוב נילף כהן מנזיר הנלמד מ"ראשו", ראה
שם.

ויש ליישב בדוחק, דהנה לכאורה תמוה לפי
לשון הגמרא שהקושיא היא רק על הברייתא
הלומדת מ"ראשו" ללאו גרידא, אם כן מאי
קשיא, ודילמא התנא של הברייתא ד"זקנו", הוא

ניהו התנא של הברייתא השניה, ולדידיה הרי לא
תיקשי!?

אלא ודאי שהקושיא קשה אף לדעת הברייתא
השניה ואף ביתר פשיטות וכה"קן אורה",
וממה נפשך קשיא הברייתא; ומה שלא הקשתה
הגמרא לאותה ברייתא הוא בדרך "לא מיבעיא",
לא מיבעיא שלדעת אותה ברייתא תיקשי, אלא
אף לברייתא זו תיקשי, וכיון שקשיא לשתי
הברייתות אם כן ממה נפשך קשה הברייתא
ד"זקנו".

ג. צריך ביאור: הרי נתבאר בסוגיא לעיל,
שהתנא הלומד מ"ראשו" להקפה בכל מצורע,
אין לו מקור אחר שעשה דוחה את לא תעשה
אלא מ"ראשו", והוא לומד דין זה ב"אם אינו
ענין ללאו שאינו שוה בכל [היינו הקפה שאינה
בנשים], תנהו ענין ללאו הושה בכל".

ואם כן מאי קשיא לגמרא על התנא ד"זקנו"
למה לא למד את דין נזיר מצורע מ"ראשו"
וממילא נדע גם כהן מצורע!?! שהרי אם היה
לומד כן מ"ראשו", שוב לא היה לנו מקור
שעשה דוחה את לא תעשה בכל מקום, שהרי
"ראשו" אינו בא ללמד רק על הקפה, אלא ללמד
גם על נזיר מצורע שהוא מגלח את ראשו ועובר
על לא תעשה ועשה, וגם על כהן מצורע שהוא
משחית את זקנו ועובר על לא תעשה ועשה,
ושוב לא נוכל לומר "אם אינו ענין" ולא נדע
ללאו הושה בכל שהוא נדחה; וכדי שיהא בדינו
מקור לעשה דוחה את לא תעשה, הוצרך התנא
ללמוד דין כהן מצורע מ"זקנו", ומאחר שידענו
מ"זקנו" על לאו ועשה שאינם שוים בכל שהם
נדחים, שוב ידענו גם על לאו ועשה שישנם
בשאלה [דהיינו מצורע נזיר] שאף הם נדחים,

ודקשיא לך: אם כן נילף מנזיר לכהן ולמה לי "זקנו", אימא לך: כהן מנזיר לא יליף שכן ישנו בשאלה, תאמר בלאו ועשה דהשחתת זקן שאינם בשאלה ואין לנו ללמוד מלאו ועשה דנזיר שהם נדחים.⁽⁹⁾

ומוסיפה הגמרא לבאר: ואף נזיר מכהן לא יליף, שכן לאו שאינו שוה בכל, ואין אתה יודע שהנזיר מגלח את ראשו כשהוא מצורע, אלא ממה שאמרה תורה "ראשו" ולא חילקה בין מצורע למצורע.⁽¹⁰⁾

והתוספות כאן באים לבאר גם את קושיית הגמרא הקודמת.

אך צריך ביאור, שהרי בהדיא מבואר בגמרא שאינם שקולים, כי הגמרא הקשתה לעיל בהיפוך: כיון שנאמר "זקנו" לכהן מצורע, למה לי "ראשו" לנזיר מצורע, והגמרא יישרה שאין ללמוד נזיר מצורע מכהן מצורע, ואם כן הרי מבואר שאין הם שקולים.

וצריך לידחק ולומר, שלא דוקא כתבו התוספות ש"שקולים הם", אלא לאו ועשה שאינם שוים בכל קילי מלאו ועשה שהם בשאלה, [וסברא כעין זו נזכרה ב"קין אורה"], ואם גילתה התורה בניזיר נדע ב"כל שכן" לכהן, אבל אם ידענו בכהן שהעשה דוחה עדיין לא ידענו בניזיר.

9. לפי מה שביארו תוספות [והובא לעיל בהערה 8], שקושיית הגמרא היתה משום שהיא סברה ש"שקולים הם", אם כן כוונת הגמרא ליישב שאינם שקולים.

10. א. צריך ביאור: כיון שנזיר מכהן לא יליף, אלא הוא נלמד מ"ראשו" מסתימת הכתוב, אם כן מנין לנו ללמוד ממה שהתירה התורה למצורע - ביתור "ראשו" - להקיף, שאף בכל התורה עשה דוחה את לא תעשה! והרי הקפה היא לאו שאינו שוה בכל, ואי אתה יכול לומר כדלעיל: "אם אינו ענין ללאו שאינו שוה בכל, תנהו ענין ללאו השוה בכל", שהרי מ"ראשו" אנו לומדים גם שנזיר מצורע מותר בגילוח, ואין כאן יתור לומר "אם אינו ענין"!?

[לפי סברת הגמרא עכשיו שקולים הם], וכל שכן שידענו שמצורע ישראל מקיף את ראשו ועובר על לאו שאינו שוה בכל, ואם כן אייתר ליה "ראשו" כדי ללמד על לאו השוה בכל שהוא נדחה בכל התורה!?

ויש ליישב, דלכאורה יש להקשות על הגמרא: למה לא הקשתה הגמרא קושיא חזקה יותר על פי דרכה, שהרי כיון שמ"ראשו" יכולים אנו ללמוד אף על נזיר מצורע מסתימת הכתוב שלא חילק בין מצורע למצורע, אם כן מנין לנו שעשה דוחה את לא תעשה בכל התורה, שהרי "ראשו" אינו מיותר עד שנאמר "אם אינו ענין", כי ממנו יש ללמוד גם על נזיר מצורע כיון שסתמה התורה!?! וכעין זה הקשו האחרונים על המשך הסוגיא כמבואר לקמן בהערה, והזכירו שם סברא, דמכל מקום אפשר ללמוד על כל התורה בצירוף עם הלימוד מציצית, ראה שם; ואם כן נתיישבה קושיא זו.

ומאחר שנתיישבה קושיא זו, שוב ממילא לא תיקשי הקושיא הקודמת שהיא הרי בנויה על ההנחה שצריכים אנו את "ראשו" שיהיה מלמד על כל התורה, ולפי דברי האחרונים הרי אין צורך לזה.

ד. יש לתמוה על מה שביארו התוספות ד"שקולים הם" למה הוצרכו לומר כן, והרי בסוגיית הגמרא קודם קושיא זו שאלה הגמרא בפשטות "למאן דמוקי ראשו בניזיר זקנו למה לי", הרי שנקטה הגמרא בפשיטות שיש ללמוד כהן מנזיר, ועל פי אותה פשיטות מקשה כאן הגמרא שנלמד כהן מנזיר, ולמה הוצרכו להוסיף כאן את ביאורם!?! וצריך לומר, שאין הכי נמי,

מנזיר אין ללמוד שכן ישנן בשאלה, ומכהן מצורע אין ללמוד שכן לאו ועשה שאינו שוה בכל. (11)

א. השמועה הבאה מתבארת כפי גירסת הגמרא שלפנינו. (12)

ומוסיפה הגמרא לבאר: **ובעלמא** [בכל מקום שעומדים לא תעשה ועשה כנגד עשה] **לא ילפינן מינייהו** [אין ללמוד מנזיר ומכהן] שהעשה דוחה אותם, **משום דאיכא למיפרך בדאמרן** [כי יש לפרוך כאשר אמרנו], היינו:

השניה שהוא בא ללמד על לאו ועשה של נזיר, ואף שגם תנא זה מודה; הוא כדין לגלות לנו דעתו דסבר דאי לאו הני קראי דראשו (וזקנו, תיבה זו צ"ב) אפילו לאו גרידא לא הוה ידעינן, דקרא דגדילים [שיש ללמוד ממנו שעשה לא תעשה] הוה מוקמינן ליה לכדרבא.

ומלשונם שכתבו: "הוה" מוקמינן ליה כדרבא, מדוקדק כפי שנתבאר לעיל באות א, שלפי המסקנא אף תנא זה לומד שעשה דוחה את לא תעשה מ"גדילים".

11. הקשו התוספות: והרי יש לנו ללמוד אף לכל התורה כולה מהצד השוה שביניהם! ותירצו: יש לפרוך "מה לעשה דמצורע דאיכא שלום בית", כלומר: שהמצורע אסור בתשמיש המיטה, וגדול שלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים, וכפי שנתבארה סברא זו בגמרא חולין קמא א לענין עשה דמצורע כנגד עשה דשילוח הקן, ראה שם.

ודבריהם צריכים ביאור, שהרי אם כן איך אומרת הגמרא לעיל "ולישעמיך דקיימא לן בעלמא דלא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה לילף מכהן דדחי", ומאי קושיא: והרי יש לפרוך: מה למצורע שכן גדול השלום; וראה ב"ארזי הלבנון" אות נב.

12. יש גירסא אחרת בגמרא, הביאונה התוספות בסוף הסוגיא ופירושה.

ועל פי דברי האחרונים כאן יש ליישב, שהגמרא הוצרכה לחזור בה ממה שהבינה עד כה שהלימוד הוא ב"אם אינו ענין", כי לפי מה שהכריחה הגמרא שאם התורה סתמה ולא חילקה בין מצורע למצורע ממילא מוכרח שכל המצורעים עושים כן, הרי שוב אי אפשר לומר ש"ראשו" מיותר הוא כדי ללמד ב"אם אינו ענין", שהרי הפסוק נדרש לחדש אף על נזיר; [והניחא לפי סוגיית הגמרא עד כה, אכן היינו יכולים לומר שאין ראייה ממה שסתמה התורה שאף נזיר מצורע מותר, ולכן סברה הגמרא שהוא נלמד ב"אם אינו ענין", אבל מאחר שהוכחנו שאפשר ללמוד מסתימת לשון התורה גם על נזיר, שוב ממילא בהכרח שאין כוונת אותו תנא ללמוד מ"ראשו" ב"אם אינו ענין"].

והגמרא סוברת עכשיו, שהלימוד הוא על פי סברת הרא"ש לעיל נח א [הובא בהערה שם], שאחר שנודע לנו שעשה דוחה את לא תעשה שאינו שוה בכל, שוב מודה גם התנא הזה שאפשר ללמוד לכל התורה מפרשת ציצית, ראה שם סברתו; [וב"ארזי הלבנון" אות מט הביא בשם האחרונים ליישב בסגנון שונה מעט, והיינו שאין הגמרא חוזרת בה וכפי שנתבאר לעיל, אלא שהר"ם בעל התוספות מעיקרא סבירא ליה כפירוש הרא"ש].

ב. כתבו התוספות: "ולפי מסקנא זו, תנא דמוקי ראשו ללאו גרידא, הוא הדין דשמעינן מיניה לאו ועשה [דנזיר וכמו לברייתא החולקת, שהרי לא חילקה תורה בין נזיר לנזיר], ומה שהזכיר לאו דהקפה גרידא, [ולא אמר כהברייתא

ב. נאמר בתורה בפרשת כי תצא [דברים כב]: "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה".

אמר רב: (13)

מיקל (14) אדם את כל שער גופו אפילו בתער, כלומר: מותר לאיש לגלח כל שיער שבגוף ואפילו שער בית השחי ובית הערוה, ואינו חושש משום "לא ילבש גבר שמלת אשה". (15)

מיתבי:

המעביר את שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה לוקה, והטעם הוא משום שנאמר: "לא ילבש גבר שמלת אשה", (16) ודלא כרב?! (17)

ומשנינן: הא — דאמרו בברייתא שהוא לוקה — בתער ממש.

הא — דהתיר רב — במספרים ולא בתער, ואף כשהם מסירים את השער מעיקרו כמו תער. (18)

מתמהת על כך הגמרא: והא רב נמי

13. דברי רב הובאו כאן אגב מה שדנה הגמרא בעניני תגלחת הראש והזקן, וכנראה מדברי הרמב"ם שסידר דינים אלו מיד אחר שביאר דין הקפת הראש, וכלל דינים אלו בהלכות עבודת כוכבים [פרק יב], אף שעבודת כוכבים אינה שייכת אלא להקפת הראש והשחתת זקן וכמבואר שם ברמב"ם.

ויתכן עוד שהוא משום דברי רב נחמן בהמשך הסוגיא "בנזיר מותר".

14. לעיל במשנה ד א: "נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער", וכתבו שם התוספות "ולא מגלח לגמרי וכו'", ומשמע שדקדקו כן מלשון "מיקל", ומיהו כאן אי אפשר לפרש כן.

15. א. כתב הרא"ש: "אבל בפאת ראש וזקן לא איירי רב, אלא בשאר הגוף קאמר".

ב. בתוספות לקמן נט א ד"ה הוא, נראה, שבשאר איברים אין מקום לחשש כלל.

16. א. בהמשך הסוגיא מתבאר אם איסורו מדאורייתא, או שאינו לוקה אלא מדרבנן.

ב. כתב הרמב"ם [עבודה זרה יב ט]: "העברת השיער משאר הגוף כגון בית השחי ובית הערוה אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים

והמעבירו מכין אותו מכת מרדות, "במה דברים אמורים אמורים במקום שאין מעבירין אותו אלא הנשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים, אבל במקום שמעבירין השיער הנשים ואנשים, אם העביר אין מכין אותו", והמאירי כתב על דברי הרמב"ם: "והדברים זרים".

17. התוספות ביכמות מח א סוף ד"ה לא, כתבו בשם תשובת הגאונים ד"שרי לגלח בית השחי ובית הערוה כי מגלח כל גופו מראשו ועד רגליו וכו', כיון דמגלח כל גופו אין זה ייפוי אלא ניול, ותדע דלא מישתמיט בשום דוכתא גבי מצורע שיהא עשה דמצורע דוחה לאו ד"לא ילבש גבר" אלא לאו דהקפת ראש וזקן גרידא". ולפי זה היה מקום לומר שזה גופא כוונת רב

"מיקל אדם את כל גופו בתער", וכדברי הגאונים, ושוב לא יקשה עליו מן הברייתא! ?

וכתב הדרישה בסימן קפב, דאם היתה כוונת רב לזה היה לו לומר: "מיקל כל גופו בבת אחת", ראה עוד שם מה שהביא בזה בשם המהרש"ל, וראה עוד בזה ב"קין אורה" נט א סוף ד"ה ועיין.

18. כתב הפרישה ביורה דעה ריש סימן קפב "אבל במספרים אפילו כעין תער, לאו תיקון

וכך מקשינן: מדאמר רבי יוחנן בהדיא: "לוקה משום לא ילבש גבר שמלת אשה", הרי משמע שעובר על לאו זה, ולוקה עליו מדאורייתא; ולפיכך מקשינן:

מיתיבי: העברת שיער בבית השחי ובבית הערוה אינה מדברי תורה, אלא מדברי סופרים!?

וכך משנינן: הוא — רבי יוחנן הסובר שהוא לוקה מן התורה — דאמר כי האי תנא; דתניא:

המעביר שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה עובר משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ולשון זה משמע שהוא מן התורה.

שואלת הגמרא: ותנא קמא, כלומר התנא של הברייתא הקודמת המתיר העברת שיער מן התורה:

האי "לא ילבש גבר שמלת אשה" מאי דריש ביה, כלומר: מה באה תורה לאסור אם לא לתקן בתיקוני אשה!?

ומפרשת הגמרא: הכתוב "לא ילבש" אינו בא לאסור לאיש לתקן בתיקוני אשה, אלא מיבעי ליה לכדתניא:

נאמר בתורה: "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה" מאי תלמוד לומר?

אם כפשוטו שלא ילבש איש שמלת אשה, ואשה שמלת איש, הרי אי אפשר לומר כך,

"בתער" קאמר, הרי שהתיר רב אפילו בתער!?

ומשנינן: רב שאמר "תער" לא נתכוין לתער ממש, אלא לבעין תער, דהיינו שהם מסירים את השיער מעיקרו, אבל בתער ממש לא התיר רב לגלח.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

המעביר שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה לוקה ואפילו במספרים, ודלא כרב. (19)

קא סלקא דעתין: שהוא לוקה מן התורה משום שעבר על הכתוב "לא ילבש גבר שמלת אשה", ומקשינן:

מיתיבי: העברת שיער בבית השחי ובית הערוה אינה אסורה מדברי תורה, אלא מדברי סופרים, ואילו רבי יוחנן אמר שהוא לוקה מדאורייתא!?

ומשנינן: מאי "לוקה" נמי דקאמר רבי יוחנן — מדרבנן, שאסרו אף באופן זה, אבל עיקר הכתוב לא נאמר לענין זה אלא לענין אחר, וכפי שיתבאר בהמשך הגמרא.

איכא דאמרי: כך אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

המעביר שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה לוקה משום "לא ילבש גבר שמלת אשה".

שיער ואף הוא עושה בשביל אותה מטרה.

19. על פי התוספות שכתבו: "ורבי יוחנן אף

אשה הוא בכך", ואפשר שכוונתו לומר שאין דרך הנשים בכך, ואין איסור אלא כשעושה כדרך הנשים, ואף שמטרתן היא שלא יהיה